

Ministri määruste muutmise eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitikate rakendamise seaduse (edaspidi *ÜSS2021_2027*) § 10 lõike 2 alusel.

Eelnõukohase määrusega täpsustatakse valdavalt valdkondliku arengukava kajastamist endise Keskkonnaministeeriumi määrustes.

Määruste muudatusega täpsustatakse, et toetatavate tegevuste valimiseks kasutatavad valikukriteeriumid ja meetodikad vastavad Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused” (edaspidi *ühendmäärus*) §-le 7. Seirekomisjoni poolt 31.05.2022 kinnitatud, muudetud 12.04.2023 ja 16.05.2024 „Läbivad valikukriteeriumid, mida kohaldatakse kõikidele ühtekuuluvuspoliitika 2021–2027 rakenduskava poliitikaeesmärkidele ning nende raames toetatavatele meetmetele“ punkti 3 kohaselt vastavaks tunnistatud projektid hinnatakse viie kriteeriumi lõikes. Need on järgmised:

1. projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele;
2. projekti põhjendatus;
3. projekti kuluefektiivsus;
4. toetuse taotleja suutlikkus projekti ellu viia;
5. projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega.

Nimetatud nõude täitmisega seotud detailne info tuuakse eraldi määruses välja. Seoses Kliimaministeeriumi moodustamisega ei ole planeeritud praegu eraldi riiklikku keskkonna valdkondlikku arengukava (edaspidi *KEVAD*). Seirekomisjoni poolt kinnitatud esimese valikukriteeriumi „projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega“ täitmise tagab valdkondliku arengu sihtide seadmisel vastava valdkonna strateegiline arengu dokument (nt riigi jäätmekava 2023–2028) ning toetuse panustamine Eesti 2035 sihti.

Pärast Kliimaministeeriumi moodustamist hakati koostama ministeeriumi terviklikku strateegilist vaadet, mille tulemusena moodustati kaks tulemusvaldkonda: 1) kliima, energeetika ja elurikkus; 2) elukeskkond, liikuvus ja merendus. Kliima, elurikkuse, kiirguse ja välisõhu teemad on kliima, energeetika ja elurikkuse tulemusvaldkonnas. Ringmajanduse, jäätmete, mere ja vee teemad on elukeskkonna, liikuvuse ja merenduse tulemusvaldkonnas. Ruumiandmed ja maa korralduse teemad liikusid Kliimaministeeriumi moodustamisel Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumisse. Veel ei ole otsustatud, millised uued riiklikud (valdkondade ülesed) arengukavad Kliimaministeeriumi teemasid katma hakkavad ja millal uusi riiklikke arengukavasid koostama hakatakse.

Toetuste planeerimisel ja andmisel lähtutakse valdkondliku arengu tagamisel Eesti 2035 riigi eelarvestrateegia 2023–2026 ja 2024–2027 keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi kooskõlast Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega ja rakenduskavas toodud erieesmärgi ning poliitikaeesmärgi saavutamiseks. Keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi peamiseks strateegiliseks aluseks on Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030, millega on määratletud pikaajalised arengusuunad looduskeskkonna hea seisundi hoidmiseks, lähtudes keskkonna valdkonna seostest majandus ja sotsiaalvaldkonnaga ning nende mõjust ümbritsevale looduskeskkonnale, elurikkusele ja inimesele. Programm arvestab nii keskkonnanstrateegias, keskkonnavaldkonda puudutavates poliitika põhialustes ja muudes keskkonnateemalistes arengukavades kavandatud eesmärgid.

Programmi tegevused panustavad arengustrateegia „Eesti 2035“ sihtidesse: inimene, ühiskond, majandus, elukeskkond ja riigivalitsemine. Strateegilised alused, millele programm tugineb, on ümberkujundamisel. Programmi elluviimine panustab ka ülemaailmsete kestliku arengu 2030. aastaks seatud eesmärkide (SDG) ja 2030 Kestliku arengu tegevuskava täitmisel.

Eesti 2035 arengukava koostamisse kaasati laiem avalikkus läbi arvamusrännaku formaadi, kus kõigil huvilistel oli võimalus üleriigilise strateegia kujundamisel kaasa rääkida. Lisaks tutvustati plaanitavaid rakenduskava kohaseid sekkumisi 2022. aasta sügisel suuremates linnades üle Eesti.

Määruse ja seletuskirja koostasid Kliimaministeeriumi veeosakonna nõunik Agne Aruväli (e-post agne.aruvali@kliimaministeerium.ee, tel 626 2968), veeosakonna veeinvesteeringute valdkonnajuht Olav Ojala (e-post olav.ojala@kliimaministeerium.ee, tel 626 2919), välisõhu osakonna juhataja Heidi Koger (tel 626 2976, heidi.koger@kliimaministeerium.ee) ja finantsosakonna struktuuritoetuste nõunik Eerika Purgel (e-post eerika.purgel@kliimaministeerium.ee, tel 626 0709). Määruse juriidilise ekspertiisi teostas Kliimaministeeriumi õigusosakonna jurist Rene Lauk. Keeletoimetaja oli Justiitsministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Aili Sandre (aili.sandre@just.ee).

2. Määruse eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist.

Eelnõu §-s 1 muudetakse kliimaministri 14.08.2023 määrust nr 47.

Muudetakse kliimaministri 14.08.2023 määruse nr 47 § 6 lõiget 16 ja § 15 täiendatakse lõikega 5. Muudatus on vajalik, kuna täpsustatakse selguse huvides, et kui taotletakse toetust õhk-vee soojuspumba soetamiseks koos paigaldamisega, maasoojuspumba soetamiseks koos paigaldamisega, pelleti- või halupuidukatla soetamiseks koos paigaldamisega ja moodulkorstna soetamiseks ja paigalduseks või uue korstnasüsteemi ehituseks või olemasoleva korstnasüsteemi renoveerimiseks koos korstnahülsi paigaldusega tahkekütuse katla, moodulahju, kaminahju ja käsitööna valminud ahju ehitamisel tuleb olemasolev tahkel kütusel põhinev kütteseade lõplikult eemaldada või uuendada, välja arvatud juhul, kui muu õigusakt seda keelab. Kütteseade loetakse uuendatuks või lõplikult eemaldatuks ka juhul, kui vastavaks tegevuseks on toetust taotletud ja tegevused tehtud kõnealuse meetme alusel enne toetuse taotlemist kehtiva määruse § 5 lõike 3 punktides 1–3 ning punktis 7 nimetatud tegevusteks. Juhul, kui taotlusvooru eelarve ei ammendu, siis ei ole vajalik taotlusi pingereastada ning rakendusüksus saab jooksvalt asuda taotluste osas võtma seisukohta.

Vt ka sissejuhatuses toodud selgitust. Toetust antakse Euroopa Regionaalarengu Fondist.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse kliimaministri 06.03.2024 määrust nr 13.

Määruse § 4 lõikesse 3 lisatakse punkt 9, mille kohaselt toetatakse määrusega ka ajutiste veetõkkeseinade soetamist. See tegevus oli määruse algsel kooskõlastamise ajal ka punktina määrusesse lisatud. Tehnilisele vea (ei olnud kellegi ettepanek) tõttu see punkt kadus määrusest määruse kinnitamise menetluses. Kuigi sellest tehnilisest veast saadi üle tõlgendusega, et punktis 1 nimetatud kaitsetammide rajamine või kaitsevallide rajamine alt saab toetada ka ajutisi veetõkkeseinasid, siis õigem oleks see punkt eraldi lisada. Paragrahvi 4 punktide 1–7 tegevustega on kohustus taotlusega esitada ka ehituslike tegevuste projekt, mis sisaldab muuhulgas alternatiivide võrdlust. Ajutisi veetõkkeseinasid kasutatakse üldiselt mingi tähtsa objekti kaitseks üleujutuste eest ja ainus alternatiiv ongi püsivad kaitsevallid, aga on olukordi, kus püsiva kaitsevalli rajamine ei ole mõistlik ega kulutõhus. Lisaks ei tehta seal selliseid ehitustegevusi. Seega ajutiste

veetökkeseinte soetamine peaks olema tegevus, kus ei peaks esitama ka ehitusliku projekti ega alternatiivi analüüsi. Nii oli see ka algsel määruse koostamisel ja kooskõlastamistel plaanitud.

Muudetakse § 14 lõike 2 punkti 1. Muudatus on vajalik, kuna „Keskkonnavaldkonna arengukava (KEVAD)“ pole kinnitatud.

Toetuste planeerimisel ja andmisel lähtutakse valdkondliku arengu tagamisel Eesti 2035 riigi eelarvestrateegia 2023–2026 keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi kooskõlast Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega (määruses on need toodud § 2 lõigetes 3 ja 4 ning panustamist hinnatakse määruse § 14 lõike 2 punktis 5) ja rakenduskavas toodud erieesmärgi ning poliitikaeesmärgi saavutamiseks „Kliimamuutustega kohanemise arengukavaga aastani 2030” (panustamist hinnatakse määruse § 14 lõike 2 punktis 1). Eesti 2035 arengukava koostamisse kaasati laiem avalikkus läbi arvamusrännaku formaadi, kus kõigil huvilistel oli võimalus üleriigilise strateegia kujundamisel kaasa rääkida. Lisaks tutvustati plaanitavaid rakenduskava kohaseid sekkumisi 2022. aasta sügisel suuremates linnades üle Eesti. 2023. aasta mai lõpus korraldas Keskkonnaministeerium kohalikele omavalitsustele kaasamisürituse, mille raames tutvustati ministeeriumi ettepanekut ja kutsuti KOVe üles arutlema toetuse andmise tingimuste osas.

Määrus panustab „Eesti 2035“ sihti „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond ja panustab näitajasse „Ligipääsetavuse näitaja“ ning kliima ja keskkonnavaldkonna näitajasse „keskkonnatrendide indeks“ ning regionaalse arengu näitajasse „Elukeskkonnaga rahul või pigem rahul olevate elanike osatähtsus. „Eesti 2035“ arengukava koostamisse kaasati laiem avalikkus läbi Toetavad tegevused peavad olema valdkondliku arengu tagamiseks kooskõlas „Kliimamuutustega kohanemise arengukavaga aastani 2030”.

Vt ka sissejuhatuses toodud selgitust.

Paragrahvi 19 täiendatakse lõikega 7. Muudatusega kõrvaldatakse määrusest ebaselgus hangete läbiviimise ja kontrollime osas kindlasummalise makse alusel rahastamisel. Rakendusüksus ei kontrolli kindlasummalise makse korral toetuse saaja poolt läbi viidud riigihanget ega ostumenetlust. Kindlasummalise makse eesmärk on lihtsustada projekti kulude tegemist ja kontrollimist. Seega mittehankijast toetuse saaja ega partner ei pea läbi viima ostumenetlust. Hankijast toetuse saaja või partner on kohustatud hankelepingu sõlmima riigihangete seaduse ja oma hankekorra järgi (olemasolul), kuid toetuse saamiseks hanke läbiviimise dokumentide esitamist ei nõuta ega kontrollita. Taotluse rahuldamise otsusega määratakse kindlaks kindlasummalise makse puhul selle suurus, makse aluseks olev tulemus ja tõendamise kord. Kindlasummalise makse suuruse määrab rakendusüksus taotluse rahuldamise otsuses taotlusele lisatud projekti eelarve (selle kujunemine koos arvutuste ning põhjendustega) ning võrreldavate hinnapakumiste alusel. Taotlusele lisatud dokumente kontrollitakse põhjalikkusega, mis võimaldab määrata turuolukorrale vastav toetuse suurus.

Toetust antakse Euroopa Regionaalarengu Fondist.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse kliimaministri 31.08.2023 määrust nr 53.

Vt ka sissejuhatuses toodud selgitust.

Muudetakse kliimaministri 31.08.2023 määruses nr 53 § 12 lõike 2 punkti 1 ja § 12 lõike 4 punkt 10 tunnistatakse kehtetuks. Muudatus on vajalik, kuna „Keskkonnavaldkonna arengukava (KEVAD)“ pole kinnitatud.

Toetuste planeerimisel ja andmisel lähtutakse valdkondliku arengu tagamisel Eesti 2035 riigi eelarvestrateegia 2023–2026 keskkonnakaitse ja -kasutuse programmi kooskõlast Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega (määruses on need toodud § 2 lõigetes 4 ja 5 ning panustamist hinnatakse määruse § 12 lõike 2 punktis 5) ja rakenduskavas toodud erieesmärgi ning poliitikaeesmärgi saavutamiseks „Kliimamuutustega kohanemise arengukavaga aastani 2030” (panustamist hinnatakse määruse § 12 lõike 2 punktis 1). Eesti 2035 arengukava koostamisse kaasati laiem avalikkus läbi arvamusrännaku formaadi, kus kõigil huvilistel oli võimalus üleriigilise

strateegia kujundamisel kaasa rääkida. Lisaks tutvustati plaanitavaid rakenduskava kohaseid sekkumisi 2022. aasta sügisel suuremates linnades üle Eesti. 2023.aasta mai lõpus korraldas Keskkonnaministeerium kohalikele omavalitsustele kaasamisürituse, mille raames tutvustati ministeeriumi ettepanekut ja kutsuti KOVe üles arutlema toetuse andmise tingimuste osas.

Määrus panustab „Eesti 2035“ sihti „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond ja panustab näitajasse „Ligipääsetavuse näitaja“ ning kliima ja keskkonnavaldkonna näitajasse „keskkonnatrendide indeks“ ning regionaalse arengu näitajasse „Elukeskkonnaga rahul või pigem rahul olevate elanike osatähtsus. Eelnõu kooskõlastatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu, mis andis võimaluse kõigil huvilistel määrusega antava toetuse osas infot vahendada. Projekt peab olema valdkondliku arengu tagamiseks kooskõlas ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni (ÜVK) arendamise kavaga. Kliima ja keskkonnahoid on olulise tähtsusega, sest toetatavad tegevused panustavad lahendustele kliimamuutustega kohanemiseks ja leevendamiseks.

Oleme selgitanud määruse koostamisel mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele. Need panustavad kliimamuutustega kohanemise arengukavasse 2030. Seega on panustamine valdkondliku arengu suundadesse hinnatud juba ka toetatud projektides ÜVK arendamise kava, mõju rakenduskava eesmärgile kliimamuutustega kohanemise arengukava 2030 alusel ja Eesti 2035 kaudu. Toetust antakse Ühtekuuluvusfondist.

Paragrahvi 12 lõike 4 punkt 10 tunnistatakse kehtetuks kuna taotluse rahuldamise otsuses tuuakse välja ühendmääruse § 8 lõike 4 kohased andmed, sealhulgas riigi pikaajalises arengustrateegias kinnitatud strateegiliste sihtide ja aluspõhimõtete saavutamist toetavad tegevused ning nende eeldatav ajakava ja asukoht ning pikaajalises arengustrateegias kinnitatud näitaja, projekti väljundnäitaja, tulemusnäitaja, muu projekti spetsiifiline näitaja koos mõõtühikute ja sihttasemega. Taotluse kohase projekti vastavust hinnatakse arengukavale „Kliimamuutustega kohanemise arengukavaga aastani 2030“ ning ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavale või sademevee majandamise kavale. Samuti hinnatakse projekti mõju rakenduskava eesmärgile ja §-s 2 nimetatud toetuse andmise eesmärgile.

Eelnõu §-s 4 tuuakse välja, et määruste muutmised rakenduvad tagasiulatuvalt nende jõustumise hakkamise ajast.

3. Eelnõu vastavus ELi õigusele

Eelnõu aluseks on perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega.

Määruse eelnõu on muuhulgas kooskõlas järgmiste ELi määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ühissätete määrus);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1058, 24. juuni 2021, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi.
- Euroopa Komisjoni määrused (EL) nr 651/2014 ja (EL) 2023/2831.

Euroopa Liidu määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõus nimetatud ülesannete täitjal tuleb juhendada neist otse, arvestades eelnõus ja selle alusel antavatest Vabariigi Valitsuse määrustes sätestatud.

4. Määruse mõjud

Määrusel on positiivne mõju rakenduskavas seatud eesmärkide saavutamiseks, sest täpsustatakse toetuse andmisel valdkondliku arengusuundade olukorda. Seoses Kliimaministeeriumi moodustamisega 01.07.2023 ei ole „Keskkonnavaldkonna arengukava (KEVAD)“ kehtestatud. Huvigrupid on kaasatud KEVADe koostamisel ning Kliimaministeeriumi valdkonnad on kaetud Eesti 2035 sihi ning tegevuspõhise eelarvestamise programmidega, mis on juhtimistasand valdkondade poliitikate planeerimisel ja elluviimisel. Tegevuste planeerimisel arvestatakse strateegilisi dokumente (eelkõige riigi jäätmekava 2023-2028), mis on seotud ka rakenduskava erieesmärkidega. Eesti 2035 arengukava koostamisse kaasati laiem avalikkus läbi arvamusrännaku formaadi, kus kõigil huvilistel oli võimalus üleriigilise strateegia kujundamisel kaasa rääkida. Lisaks tutvustati plaanitavaid rakenduskava kohaseid sekkumisi 2022. aasta sügisel suuremates linnades üle Eesti. Käesolev määrus saadetakse eraldi KEVADe eelnõu juhtkomisjonile arvamuse andmiseks. Toetus on ühekordne tõuge tulenevate nõuete täitmiseks ning seega ei mõjuta otseselt valitsussektori eelarvepositsiooni.

5. Määruse rakendamiseks vajalikud kulutused ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too kaasa lisakulutusi ega -tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub muudetavates määrustes tagasiulatuvalt alates nende kehtestamisest.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Rahandusministeeriumi, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi, Riigikantselei, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Euroopa Komisjoniga, perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitikate rakendamise seirekomisjoni liikmetega ning Riigi Tugiteenuste Keskuse ja Eesti Linnade ja Valdade Liiduga. Eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks „Keskkonnavaldkonna arengukava (KEVAD)“ eelnõu juhtkomisjonile.